

הידושו של מקרא

פרשת בא

לכם לחדשי השנה, ולכך יהא הוא גם ראש לחדשים.

ומה דאמר הכתוב ב' פעמים לכם, יש לומר דהיות ואיכא ראש השנה דהיינו בתשרי שהוא ראשון לחדשים להרבה עניינים ודינים, לכך אמר הכתוב ראשון הוא לכם, והיינו לטובת ישראל ולעניינים שהוא לצורכם ולא לכל הדינים, דהיות ולהם הוא ראש דהיינו לטובתם לכך לצורכם הוא גם ראשון.

אבל קשה דעיינ ברש"י הק' שביאר בד"ה החדש הזה דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ועל חדש ניסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר החדשים שיהא אייר קרוי שני וכו', ומשמע מדבריו דגם מה דכתיב ראש חדשים היינו לסדר החדשים, וא"כ הוה ממש כמו המשך הכתוב דאמר ראשון הוא לכם לחדשי השנה, דגם שם איירי במספר וסדר החדשים, וממילא הדרא קושיא לדוכתא לרש"י למה נכפל כתוב זה.

ועיינ בכלי יקר שביאר באופן אחר דהיות ואיירי כאן גבי חידוש הלבנה דאז מתחדש החודש ונעשה ראש חודש, ממילא לכך אמר הכתוב החדש הזה היינו הראהו באצבע וכדביאר ברש"י, דחידושה כמו שהיא עכשיו יהא לכם ראש חדשים, דכך בכל ראש חדש תראה, ואח"כ הוסיף לומר דכל חודש זה דהיינו חודש ניסן הוא ראשון

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (יב, ב). צריך ביאור הכפל לשון שנקט כאן הכתוב, החדש הזה לכם ראש חדשים, ואח"כ הוור לומר ראשון הוא לכם לחדשי השנה, דלכאורה דבר ברור הוא דמה שהוא ראש חדשים הוא משום שהוא ראשון לחדשי השנה, ולמאי חזר על זה שוב הכתוב.

עוד צריך ביאור מהו כלל ענין זה של ראש חדשים, הרי די לומר שהוא ראשון לחדשי השנה, ומה נוסף לנו דהוא ראש חדשים דלגבי מה הוא ראש. עוד צריך ביאור מהו הכפל לשון באומרו לכם לכם בשניהם, דגם אם יש צורך למינקט לכם די לומר כן בתחלה ולמאי נכתב כן שנית.

ועיינ באור החיים הק' שכבר עמד על הכפל לשון האמור כאן, וביאר שם דחודש ניסן הוא ראש ומיוחד לטובת ישראל, ומלשון בשמים ראש, וכפי שמצינו בחז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידים להגאל, דחודש זה יש בו כוח מיוחד לטובת ישראל. והיות וכך הוא לכן יש להם למנותו ראשון לחדשי השנה.

ועל אף דלכאורה יקשה על זה דהרי כתיב ראש חדשים דמשמע ראש לחדשים ולא לישראל, יש לומר דכוונת הכתוב דלכם ראש מכל החדשים, אבל אין בו במשמע דהוא ראש של החדשים עצמם, ודבר זה נלמד רק מן המשך הכתוב דראשון הוא

לחדשי השנה, דממילא שני עניינים שונים הם.

רק דעדיין לרש"י יקשה דהרי הוא גם על הא דראש חדשים ביאר דאין מקרא יוצא מידי פשוטו וכו', דהיינו שגם מיירי בסדר החדשים של חדשי השנה. וגם צריך ביאור לרש"י מה דחקו באמת לכאר גם החלק הראשון על סדר החדשים.

ואולי יש לומר דרש"י כלל לא איירי כאן על כל הנאמר כאן בתחלה דהיינו ראש חדשים, דזה ברור דהוא עולה על חידוש החודש לעשותו ראש חודש, וכפי שביאר הוא בתחלה, רק דהיה קשה לו הא דכתיב 'החדש' הוזה משמע דכבר בתחלה איירי על כל החדש ולא רק על תחלת החודש שהוא ראש חודש, והגם דבתחלה ביאר דבחודש זה ילמד לשאר חדשים מתי הוא ראש חודש, מ"מ משמע דעל כל החודש איירי.

ולכך ביאר עכשיו דבתיבת החדש הוזה היה כוונת הכתוב גם על המשך הכתוב דהוא ראשון לחדשי השנה, דממילא באמת איירי כאן על כל חודש ניסן ולא רק על תחילתו, וזהו דאמר רש"י דאין מקרא יוצא מידי פשוטו היינו החדש הזה, דהוא נאמר גם על שהוא ראש לסדר החדשים, אבל אין כאן חזרה ב' פעמים לומר דניסן ראשון לחדשי השנה, דבב' עניינים שונים איירי כאן וכדביאר בכלי יקר.

ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו (יב, ח). צריך ביאור דכאן אמר הכתוב דאת בשר הפסח אכלו על מצות ומררים, משמע דכבר עשו המצות בתחלה, דהיינו שכבר בלילה אכלו מצות עם הפסח, ואילו לקמן (פסוק לד)

אמר הכתוב גבי יציאתם ממצרים וישא העם את בצקו טרם יחמין משארתם צררת בשמלתם על שכמם, דמשמע שם דמה שהיו להם מצות וכך אכלוהו זה משום דלא הספיק בצקם להחמיץ, וזה היה רק בבקר כשיצאו, דהרי עד בקר אמר הכתוב דלא יצאו איש מפתח ביתו, דממילא קשה מה היה עם המצות, מתחלה עשו מצות או דמחמת שלא הספיק להחמיץ אכלוהו כן.

ואולי יש לומר דהגם שיצאו רק בבקר, מ"מ כבר בלילה לא נתנום המצרים להחמיץ בצקם, דכבר מיהרו אותם לצאת מחצות הלילה, רק שלא יצאו עד בקר כמצות ה', דממילא גם מה שאכלו בלילה מצות היה משום שלא הספיק בצקם להחמיץ.

רק דעדיין קשה דהרי מדברי הכתוב כאן משמע דמה שאכלו בלילה מצות היה זה בציווי של הקב"ה ולא משום המציאות שלא נתנום להחמיץ בצקם, וכדכתיב ומצות על מררים יאכלוהו, והיינו עוד קודם למעשה שהיו מצרים דוחקים בהם.

ואולי יש לומר דבאמת לא היה ציווי לאכול מצות מאת ה', אלא דהציווי היה מה שאמר בתחלה ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש, והמשך הכתוב אינו ציווי אלא סיפור דברים שאמר להם הכתוב דכך יהא שמצות על מררים יאכלהו, וכל זה משום דהמצרים לא יתנום להחמיץ בצקם ומשום שמהרום לצאת, ומה דלא יצאו עדיין היה רק משום ציווי ה' אל תצאו עד בקר.

וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה' (יב, יא). צריך

ביאור מה היה ענין החפזון באכילת הפסח, למה לא יאכלוהו כבני מלכים, וכפרט למאי בעינן גם שיהיו מתניהם חגורים ונעליהם ברגליהם ומקלם בידם, דלמאי היה צריך כל זה.

ואם תאמר דהיו צריכים לחפזון זה משום שבאותו לילה יצאו ממצרים, ושיהיו מוכנים לצאת מיד, א"כ יקשה דהרי הכתוב לקמן אומר (פסוק כב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, ועד בקר ממילא היה להם לגמור אכילת הפסח, שהרי הנותר ממנו עד בקר באש ישרף, וממילא למאי היה צורך בחפזון זה, הרי היו יכולים לאכול הפסח בנחת ומיד בבקר להיות מוכנים לצאת מתניהם חגורים וכו'.

ועיין בשפתי חכמים שביאר ע"פ דברי רש"י הק' דמה דאמר הכתוב פסח הוא לה', הוא נתינת טעם למה דואכלתם אותו בחפזון, וצריך ביאור מה הטעם בזה לאכול הפסח בחפזון, וכי משום דפסח ה' על הפתח דעליו נקרא הקרבן פסח יהיו צריכים לאוכלו בחפזון.

ואולי יש לומר דהיות וקרבן זה על שם הפסח בא, והיינו על הפסיחה מבית מצרי לבית מצרי ודילוג מעל בתי ישראל, ממילא עולה דקרבן זה על שם העתיד בא והיינו על הניסים שהיה להם ביציאת מצרים, דממילא כדי לחגוג נסים אלו כבר צריכים שיהיו בבחינת יוצאים ממצרים, דלא שייך לחגוג היציאה ממצרים כשהם עדיין במצרים, דמי שייך שיחגגו בלא שיגאלו, דמה טעם יהא להם בחגיגה זו, ולכך אמר להם הקב"ה שכבר יהיו מוכנים לצאת בזמן אכילת פסח ושיאכלוהו בחפזון, דבכך יהיו בהרגשתם כבר ביציאה ממצרים, ובזה יהא להם טעם וסיבה לחגוג

היציאה, ואדרכא בזה ייחשבו כבני מלכים היינו חפשיים מן העבדות שהיה להם עד עתה, ומשא"כ לאכלו בנחת בעומדם עדיין במצרים לא ייחשב זה כלל כבני מלכים, אלא כעבדים כמו שהיו עד עתה.

ומה שלמעשה לא יצאו ממצרים עד בקר זהו כדפירש רש"י לקמן על ואתם לא תצאו, דהיות וניתן רשות למשחית אינו מבדיל בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים הוא, דממילא במציאות אין להם עוד לצאת עד בקר, הגם שכבר יהיו מוכנים ליציאה זו כבר בלילה באכילת הפסח.

רק מה דהבאנו מרש"י דמשום שניתן רשות למשחית ואינו מבדיל בין צדיק לרשע הוא דלא יצאו עד בקר, לכאורה יקשה דהרי כל המכה הזו שהיה באותו לילה נעשה הכל בידי הקב"ה בעצמו, וכדאמרו אני ולא מלאך אני ולא שרף, וכפי שכתוב ופסחתי על הפתח דהוא עצמו כביכול עשה דבר זה, וממילא איך שייך לומר גבי הקב"ה שאינו מבחין בין צדיק לרשע.

וכן יקשה למה כלל היה צורך להניח דם על הפתח וכדי שיפסח הקב"ה על הפתח, הרי ודאי לא שייך גבי הקב"ה שלא יהא מבחין בין צדיק לרשע.

ואולי יש לומר דהיות והללו עובדי ע"ז והללו וכו', ובאמת היה המצב גרוע כ"כ שלא היה הבחנה ביניהם לומר זה צדיק וזה רשע, לכך אמר להם הקב"ה לעשות הפסח ולהניח מדמו על הפתח, דבזכות קרבן פסח זה ינצלו ויהיו קרואים צדיק ולא רשע, ובכך יהא הבחנה ביניהם, והגם דלא בזה לבד נעשו צדיקים, ורק משום (ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה, והיינו משום

חידושו

בא

של מקרא

שיקבלו את התורה ניצלו ויהיו קרואים צדיקים, מ"מ לכך היה צורך לעשות גם מעשה ממש ולהניח מדם הפסח כדי להנצל.

דממילא ניהא למה לא יצאו ממצרים בלילה, בזמן שניתן רשות למשחית והגם דהיה זה הקב"ה בעצמו, לא היה מבחין ביניהם אי לאו הפסח שהיו עסוקים בו, ולכך היו הם צריכים לאוכלו באותו זמן עצמו.

ואולי בזה גם איכא טעם נוסף למה דהיו צריכים לאוכלו בחפזון ולהיות מוכנים לצאת הגם דלא יצאו עדיין, משום דבזה היו מראים שהם מוכנים לצאת ממצרים ולילך לקבל את התורה על ההר הזה, דממילא בכך היה ההבחנה גדולה יותר להצילם מן המשחית, רק דלמעשה לצאת ממש לא היו יכולים דהיו גם צריכים לעסוק בדבר שהוא למעשה והיינו קרבן פסח.

ולפי מזה שאמרנו לעיל גבי מצות ומררים דהיו המצריים ממהרים אותם לצאת ולכך לא הספיק בצקם להחמיץ, הגם שלא יצאו עד

בקר, אולי יש עוד לכאור גם כאן מה דאמר להם ה' ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה', והיינו דהגם שלא היו צריכים לצאת עד בקר וכציווי ה', מ"מ משום שהיו המצרים ממהרים אותם לצאת לכך ככה תאכלו אותו ובחפזון, וגם זה לא היה ציווי לאוכלו בחפזון, אלא שאומר להם הקב"ה שכך יהא דככה תאכלו אותו, ומשום שמצרים ידחקום לצאת, וזהו דאמר פסח הוא לה', וכדיבאר בשפתי חכמים ע"פ רש"י דהוא הטעם לואכלתם בחפזון, דהיות ופסח ה' על הפסח והרג המצרים לכך דחקום מצרים לצאת ולכן אכלוהו בחפזון כמוכנים לצאת הגם שלא יצאו עד בקר, אבל באמת לא היה צורך לאוכלו כן דהרי עד בקר לא יצאו וכנ"ל, ורק משום דחקם של מצרים היה כן.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון
0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com